

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSSE

De ganzen van het Oude Land van Strijen

G. L. OUWENEEL

Staande in het Oude Land van Strijen ziet men in het noorden de zich over de gehele horizon uitstrekkende contouren van de agglomeratie Rotterdam, in het oosten de omtrekken van de bij Dordrecht gelegen industrieterreinen en in het zuiden het inmiddels indringend aanwezige raffinaderijcomplex onder Moerdijk. Dit doet denken aan een omsingeling en hoewel de bezoeker van het ca. 1600 hectare metende, nagenoeg onbebouwde Oude Land van Strijen zich aanvankelijk in een grootschalig landschap waant (fig. 1) zwakt de aanwezigheid van een rondom volgebouwde horizon deze illusie weer spoedig af. Niettemin beschikt het Oude Land van Strijen over een althans naar Rijnmondse begrippen gemeten indrukwek-

kende ruimte. Deze omstandigheid alsmede enkele andere factoren waarvan wel de belangrijkste is de aanwezigheid van het Hollands Diep-Haringvliet op enkele kilometers afstand, maakten het Oude Land van Strijen aantrekkelijk als pleisterplaats voor vertegenwoordigers van een fascinerende groep in onze avifauna: de wilde ganzen.

Temidden van de vruchtbare akkers van de Hoekse Waard is het uitgestrekte weidegebied een opvallend fenomeen. Onlangs werd het ontstaan van dergelijke lage graslandpolders op de Zeeuwse en Zuidhollandse eilanden beschreven door Kuypers en Van der Weijden (1972). De kille, venige bodem laat een renderende akkerbouw nauwelijks toe. Weliswaar worden met name in het weste-

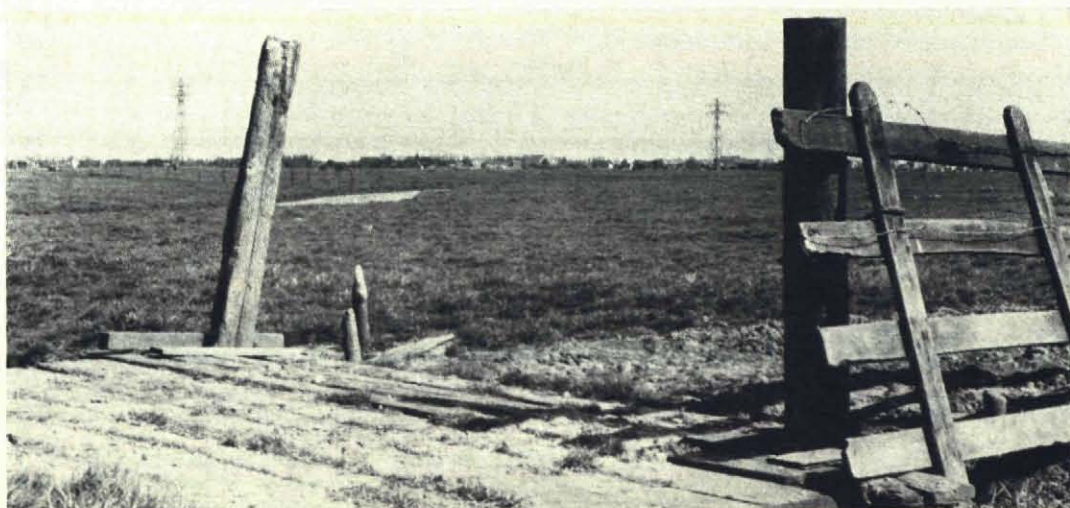

Fig. 1. *Het Oude Land van Strijen.*

lijk deel van het Oude Land van Strijen geregeld kavels gescheurd, maar meestentijds worden deze na verloop van enkele seizoenen opnieuw tot grasland gevormd. In het centrum en de oostelijke delen van de polder liggen slechts verspreid enkele akkerpercelen. Plaatselijk, vooral in het „Oost-Oudeland”, hebben de weilanden het typische „hobbelige” aanzien van inklinkende gronden. De deskundigen die recent de polderwateren in het Oude Land van Strijen onderzochten, waren verrast over het heldere water en de slechts geringe vervuiling: de hydrobiologische waarde ligt op een in West-Nederland tegenwoordig zelden bereikt niveau.

Jagers en omwonenden zijn het er over eens dat eerst aan het eind van de jaren vijftig de ganzen min of meer regelmatig het Oude Land van Strijen begonnen aan te doen. Voordien bezochten zij de polder slechts incidenteel en dan altijd in gering aantal; dit zouden dan Rietganzen geweest moeten zijn. Het is aantoonbaar dat de toename van de ganzen in het Oude Land van Strijen correleert met het verdwijnen van geschikte terreinen elders rond het Hollands Diep. Tot

in het begin van de zestiger jaren lagen ten oosten van Numansdorp, onmiddellijk grenzend aan het Hollands Diep, enkele veelvuldig door ganzen bezochte buitendijkse graslandgebieden. Deze terreinen werden successievelijk omgevormd tot akkers. Ontwatering en verkaveling maakten de in Noordbrabant gelegen Haagse Beemden veel minder aantrekkelijk. Liepen de aantallen Kolganzen in dit gebied vóór deze ingrepen op tot ca. 20.000 individuen, de laatste jaren pleisterden hier nog slechts maximaal enkele duizenden vogels. Voorts werden de ten westen van Willemstad gelegen Sint-Antoniegorzen — voorheen een van de beste ganzenterreinen van de noordelijke delta — door bruggen- en sluizenbouw gehalveerd en tot slot deed de industrievestiging bij Moerdijk de uitstekende ganzenterreinen aan weerszijden van de monding van de Roode Vaart verdwijnen.

In de eerste helft van de jaren zestig lagen de aantallen ganzen die de polder bezochten op een aanzienlijk lager niveau dan tegenwoordig. Voorts vertoonde de bezoekfrequentie minder regelmaat. Het Oude Land van Strijen had toen veel meer een functie

Tabel. Ganzen in het Oude Land van Strijen.
Maandelijks maxima van 1965-66 t/m 1972-73.

		Grauwe gans	Kol- gans	Riet- gans	Kleine rietgans	Brand- gans
1965-66	nov.	—	200	—	—	275
	dec.	—	125	—	—	275
	jan.	—	750	15	—	800
	febr.	1	900	—	3	700
	mrt.	—	—	—	—	—
1966-67	nov.	—	—	—	—	—
	dec.	5	2000	—	—	2000
	jan.	—	3250	120	13	3500
	febr.	—	—	—	—	—
	mrt.	—	—	—	—	—
1967-68	nov.	—	—	—	—	—
	dec.	—	1500	7	—	2000
	jan.	—	3150	—	59	2800
	febr.	—	1300	200	1	25
	mrt.	—	1400	12	—	10
1968-69	nov.	—	—	—	—	—
	dec.	—	500	40	—	850
	jan.	—	3775	665	1	3000
	febr.	13	5500	800	—	1500
	mrt.	300	6000	250	—	5000
1969-70	nov.	—	—	—	—	—
	dec.	—	4500	2100	15	3500
	jan.	—	2000	200	4	3500
	febr.	40	2500	10en	—	5500
	mrt.	—	500	—	—	900
1970-71	nov.	—	—	—	—	—
	dec.	—	3500	—	—	3000
	jan.	—	10000	550	—	5500
	febr.	—	2000	1	—	1000
	mrt.	5	800	—	—	100
1971-72	nov.	—	—	—	—	—
	dec.	—	1000	—	—	—
	jan.	6	4500	10	—	1750
	febr.	—	2000	75	—	3000
	mrt.	—	650	2	—	6
1972-73	nov.	—	20	4	—	—
	dec.	3	3750	10en	—	1750
	jan.	—	3500	30	—	7000
	febr.	—	3500	10	—	250
	mrt.	—	2000	—	—	75

van een pleisterplaats die eerst werd bezet indien door aanhoudende vorstperiodes noordelijker gelegen terreinen werden verlaten. Zo kon het voorkomen dat de polder in een bepaald seizoen slechts enkele weken werd bezocht. Gezien de omstandigheid dat in de laatste jaren van begin-december tot half maart (in 1972-1973 vanaf 18 november) ganzen in het Oude Land van Strijen pleisterden, mag worden aangenomen dat de functie van de polder is gewijzigd in die van een permanente pleisterplaats: de samenhang met het verdwijnen c.q. minder aantrekkelijk worden van andere terreinen langs het Hollands Diep dringt zich daarbij op.

Nevenstaande tabel geeft soortsgewijs de maandelijks maxima vanaf 1965-1966 tot en met 1972-1973. De Grauwe gans bezoekt het Oude Land van Strijen zelden; de preferentie van deze soort voor foerageerterreinen in de onmiddellijke nabijheid van de slaap- c.q. rustplaatsen is bekend en het is aannemelijk dat de afstand van ca. 6 km tot de Hoogezandse Gorzen, de dichtstbijzijnde slaappleats, de Grauwe gans weerhoudt van frequent bezoek. Een uitzondering vormde maart 1969, toen 300 Grauwe ganzen in het gebied op grasland foerageerden. De polder bezit de eigenschappen die tot voor kort de grote hier te lande aanwezige kolganspleisterplaatsen gemeen hadden: een open grootschalig graslandareaal in de nabijheid van uitgestrekt water. Nu de Kolgans de laatste jaren in grote aantallen de akkers van de IJsselmeerpolders aandoet, stemt het beeld wat meer overeen met dat van Oost-Europa, waar de soort vrijwel uitsluitend op akkers foerageert. De belangrijkste pleisterplaatsen van de Rietgans liggen meer westelijk: de komgraslanden van Putten en Midden-Overflakkee vormen de meest bezochte terreinen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied. In het Oude Land van Strijen ontbreekt de Rietgans zelden, zij het dat de

Fig. 2. Kolganzen in het Oude Land van Strijen.

aantallen meestentijds beperkt blijven tot enkele tientallen vogels, incidenteel enkele honderden. Een uitzondering vormde half-december 1969 toen, slechts enkele dagen, ruim 2000 Rietganzen in de polder toefden. Voor de Brandgans is het Oude Land van Strijen uitgegroeid tot een van de belangrijkste pleisterplaatsen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied: op 13 januari 1973 verbleven ca. 7000 exemplaren in de polder, tot dusver het maximum. Reeds eerder werd beschreven hoe grillig het bezoekpatroon van deze soort aan de verschillende langs het Hollands Diep-Haringvliet gelegen foerageerterrainen kan zijn: het is niet ongewoon indien zij een pleisterplaats daags na een massaal bezoek geheel niet, of in veel geringer aantal, aandoet. Kleine rietganzen werden de laatste jaren niet meer waargenomen. In 1972-1973 hield zich tussen de Brandganzen een Roodhalsgans op.

De slaapplekken worden gevormd door de Hoogezandse Gorzen en, als belangrijkste, de Ventjagersplaten. Incidenteel werd ook, met name van Kolganzen, ochtendtrek waargenomen vanaf de Sasseplaat.

Met uitzondering van het overwegend uit

akkers bestaande noordwestelijke deel, wordt de gehele polder door ganzen bezocht, met tegenwoordig als kern dat deel hetwelk wordt omsloten door de Hoekse Weg in het noorden en de Waleweg in het zuiden. Tot voor enkele jaren werd ook het „Zuid-Oudeland”, het deel ten zuiden van de Bovenweg, veelvuldig door grote concentraties gefrequent. Vanuit Strijen de polder binnendringende woningbouw, alsmede graafwerkzaamheden ten behoeve van een pijpleidingstracé, tastten het Zuid-Oudeland aan en de ganzen verschijnen hier de laatste twee seizoenen in geringer aantal dan voorheen. Voorkeur vertoont met name de Kolgans voor de door inklinking enigszins geaccidenteerde graslanden van het Oost-Oudeland. Die graslanden die in het verleden tijdelijk voor akkerbouw werden aangewend en om deze reden werden geëgaliseerd, hebben minder aantrekkingskracht. Meestentijds is in het Oude Land van Strijen de Kolgans numeriek het talrijkst (fig. 2). Vastgesteld kon worden dat de Brandgans alleen indien zij qua aantal de Kolgans aanzienlijk overtreft, afzonderlijke gezelschappen vormt, die dan op de typerende brandganswijze — snel gra-

zend en dicht opeen — hun activiteiten ont-plooiën. Is de Brandgans ongeveer gelijk of minder in aantal, dan treedt ze in gemengd troepverband met de Kolgans op, waarbij ze zich enigszins naar deze lijkt te richten. Het compacte kuddeverband wordt verbroken en de Brandgans mengt zich dan in kleine gezelschappen of solitair onder de Kolganzen. Rietganzen kunnen, onafhankelijk van de aantallen waarin ze aanwezig zijn, zowel in individueel troepverband als gemengd met andere soorten voorkomen. Vaak houdt de Rietgans zich op in kleine gezelschappen aan de rand van de grote kolgansconcentraties. Vrijwel altijd frequenteert de Rietgans in het Oude Land van Strijen de graslanden; slechts enkele malen werd de soort waargenomen op de verspreid tussen de weidegronden liggende akkers. Teneinde te pogen een indruk te krijgen van nachtelijke foerageeractiviteiten is o.a. het Oude Land van Strijen sinds het seizoen 1970-1971 ook regelmatig 's nachts bezocht. Hoewel op het ogenblik nog te weinig materiaal kon worden verzameld om tot een aantal conclusies te komen, werd tot dusver de indruk gevestigd dat nachtelijke aanwezigheid van ganzen op dit voedselterrein betrekkelijk vaak voorkomt, óók buiten periodes met volle maan. Een verdere inkrimping van het areaal, door wat voor oorzaak dan ook, kan voor de ganzen funeste gevolgen hebben. Momenteel is de ruimte nog van dien aard dat bij verstoringen ook grote gezelschappen elders in de polder geschikte terreinen kunnen opzoeken en dit ook doen: slechts eens nam ik waar dat bij een aanhoudende verstoring — een grote jachtpartij — de ganzen de polder verlieten. Deze omstandigheid is wel bijzonder belangrijk want de verstoringen in het Oude Land van Strijen zijn helaas frequent. Onrust uit hoofde van agrarische werkzaamheden speelt hierbij een geringe rol en dan nog vrijwel uitsluitend in de nawinter. Be-

langstelling van de zijde van de mens, jacht en verstoring door vliegtuigen zijn de belangrijkste onrustbronnen. In de weekends komen steeds meer mensen naar de ganzen kijken. De afgelopen jaren kwamen de ganzen van het Oude Land van Strijen enkele malen in de publiciteit, waardoor kijkers werden aangelokt. Het valt daarbij op dat er zich een categorie habitué's heeft gevormd die dermate onder de indruk zijn geraakt van het schouwspel dat de ganzen bieden, dat een rit door het Oude Land van Strijen een vast onderdeel van het zondagmiddaguitstapje is geworden. Voor enkelen is het opjagen van de ganzen dan het uiteindelijke doel. Via publikaties in de plaatselijke pers wordt het publiek verzocht dit na te laten en worden instructies gegeven hoe men zich wel dient te gedragen bij het observeren van de ganzen. Tijdens het seizoen 1972-1973 kwam er van diverse omwonenden kritiek los over de jacht op ganzen in het Oude Land. In hoeverre deze kritiek voortkwam uit een zich ten gunste wijzigende opstelling van „de

Fig. 3. Aanleg van pijpleidingen in het Oude Land van Strijen.

Fig. 4. *Smalle, dicht beboomde polderdijken.*

leek" ten opzichte van de ganzen of dat inderdaad de jachtdruk is toegenomen, is vooralsnog onzeker. In het midden van de jaren zestig werden de ganzen zeker intensief bejaagd: tableaux van vele tientallen ganzen per dag kwamen voor. Daarbij kwam, dat ook de wijze van bejaging een bron van langdurige verstoring was: helpers waren elders in de polder in de weer om de ganzen op de wieken te houden zodat er, daar met lokkers werd gewerkt, een geregeld aanbod was. Mijn indruk was, dat de laatste jaren minder werd gejaagd en ook de jagers stelden bij de discussie die na het seizoen 1972-1973 ontstond, dat er geen sprake was van een onweidelijke bejaging. Daar jacht en haar neveneffecten belangrijke factoren zijn bij waterwildbeheer, zal er met ingang van 1973-1974 naar worden gestreefd een betrouwbaar inzicht te krijgen in de mate van bejaging van ganzen zoals deze momenteel plaatsvindt in het Oude Land.

De vraag rijst of een grootschalig terrein

als deze polder integraal kan blijven bestaan in een streek waarin het gebrek aan ruimte zo nijpend is. Zich uitbreidende woonkernen, een immer dichter wordend wegenpatroon alsmede een blijvende vraag naar gronden voor vestiging van werkgelegenheid en recreatie overspoelen de Rijndelta. Het Oude Land van Strijen werd reeds met deze zaken geconfronteerd. Reeds gewezen werd op de vanuit Strijen de polder binnendringende woningbouw. In 1973 werd de, de polder doorsnijdende Hoekse Weg gereconstrueerd en verbreed. Ernstig was de aantasting die plaatsvond door de aanleg van een pijpleidingtracé (fig. 3). Ondanks een parlementaire actie waarbij een alternatief tracé buiten de polder om werd gepropageerd, kon niet worden voorkomen dat het oorspronkelijke tracé, hetwelk het West-Oudeland over een lengte van enkele kilometers doorsnijdt, gehandhaafd bleef. De eerste leidingen zijn inmiddels ingegraven en de schade, ontstaan door wijzigingen in de waterhuishou-

ding en de aanleg van een onderhoudsweg boven het leidingtracé, valt niet mee. Bedenklijk is ook dat, wanneer de leidingen eenmaal in exploitatie zijn, men voornemens is om deze vanuit de lucht te controleren, zodat de verstoringfrequentie weer zal toenemen.

Momenteel wel het meest zorgwekkend is het feit dat het Oude Land van Strijen op een verkavelingsprogramma staat, hetwelk in de loop van de jaren zeventig zal worden uitgevoerd. Op dit moment is althans mij niet bekend in hoeverre in het kader van deze verkaveling wijzigingen in de huidige structuur van de polder worden overwogen. Maar indien men overgaat tot een verdere verbetering en/of uitbreiding van het huidige wegennet, een rationalisering van de waterhuishouding of zelfs tot het bouwen van nieuwe agrarische bedrijven in de polder, dan zal dit zonder twijfel nadelig zijn voor de ganzen. Het was een goede gedachte van „Hoekse Waard Alarm” — de in de streek opererende milieugroep — om tijdig bezwaar aan te tekenen tegen de voorgenomen verkaveling. In het bezwaarschrift werden ook betrokken de ten noorden van het Oude Land gelegen St.-Anthonypolder en de Polder Munnikenland. Deze polders, die de oudste kern van de Hoekse Waard vormen, zijn landschappelijk bijzonder fraai: beide polders bestaan eveneens grotendeels uit grasland en worden omgeven door smalle en dicht be-

boomde dijken (fig. 4). De aanwezigheid van een rijk knotwilgenbestand en enkele oude hoogstamboomgaarden zetten het landschap verdere luister bij en ongetwijfeld behoren deze polders tot de fraaiste landschappen van de Hoekse Waard. Het bezwaarschrift gaat er vanuit dat, gezien de grote avifaunistische en landschappelijke waarde van het Oude Land van Strijen, de St.-Anthonypolder en de Polder Munnikenland, niets aan de huidige structuur dient te worden gewijzigd. Het zou de bewindhebbers sieren indien zij tot de erkenning kwamen dat het kunnen bieden van onderdak aan grote gezelschappen wilde ganzen een uniek voorrecht is. Indien zulks kan plaatsvinden op een terrein vanwaar men rondom de contouren kan zien van een van de grootste bevolkings- en industrieagglomeraties van Europa, dan is dit voorrecht des te groter. Deze erkenning zou in eerste instantie kunnen worden getoond door het Oude Land van Strijen te laten zoals het nu is. Echter, het zou van een ruimere visie getuigen indien een deel van het Oude Land van Strijen zodanig zou worden ingericht dat het nog aantrekkelijker wordt voor wilde ganzen. Dit zou onder meer kunnen gebeuren door het aanbrengen van wijzigingen in de waterhuishouding die voor een aantal kavels inundatie gedurende het winterhalfjaar mogelijk maken.

Litteratuur:

- Kuypers, J. en H. G. van der Weijden, 1972. Natuur en landschap van het oude eiland Putten. *De Levende Natuur* 75: 217-223.
- Ouweneel, G. L., 1969. Ganzenpleisterplaatsen in de Hoekse Waard. *De Levende Natuur* 72. 254-263 en 270-278.
- Ouweneel, G. L., 1971. Het voorkomen van de Brandgans (*Branta leucopsis*) in het Hollands Diep-Haringvlietgebied. *Limosa* 44: 84-104.